

ชิงชี่-ราก (CHINGCHI-RAK)

คณะอนุกรรมการจัดทำตำราอ้างอิงยาสมุนไพรไทย*

ในคณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

บทความนี้นำเสนอยาสมุนไพรแต่ละชนิด ที่คณะอนุกรรมการฯ จัดทำขึ้นและรวบรวมจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม “ตำราอ้างอิงยาสมุนไพรไทย” เพื่อเป็นเวทีประชาพิจารณ์

Radix Capparidis Micracanthae

รากชิงชี่เป็นรากแห้งของพืชที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Capparis micracantha* DC. ในวงศ์ *Capparaceae*^[1-2]

ชื่อพ้อง *Capparis bariensis* Pierre ex Gagnep., *C. donnariensis* Pierre ex Gagnep., *C. roydsiaefolia* Kurz^[3]

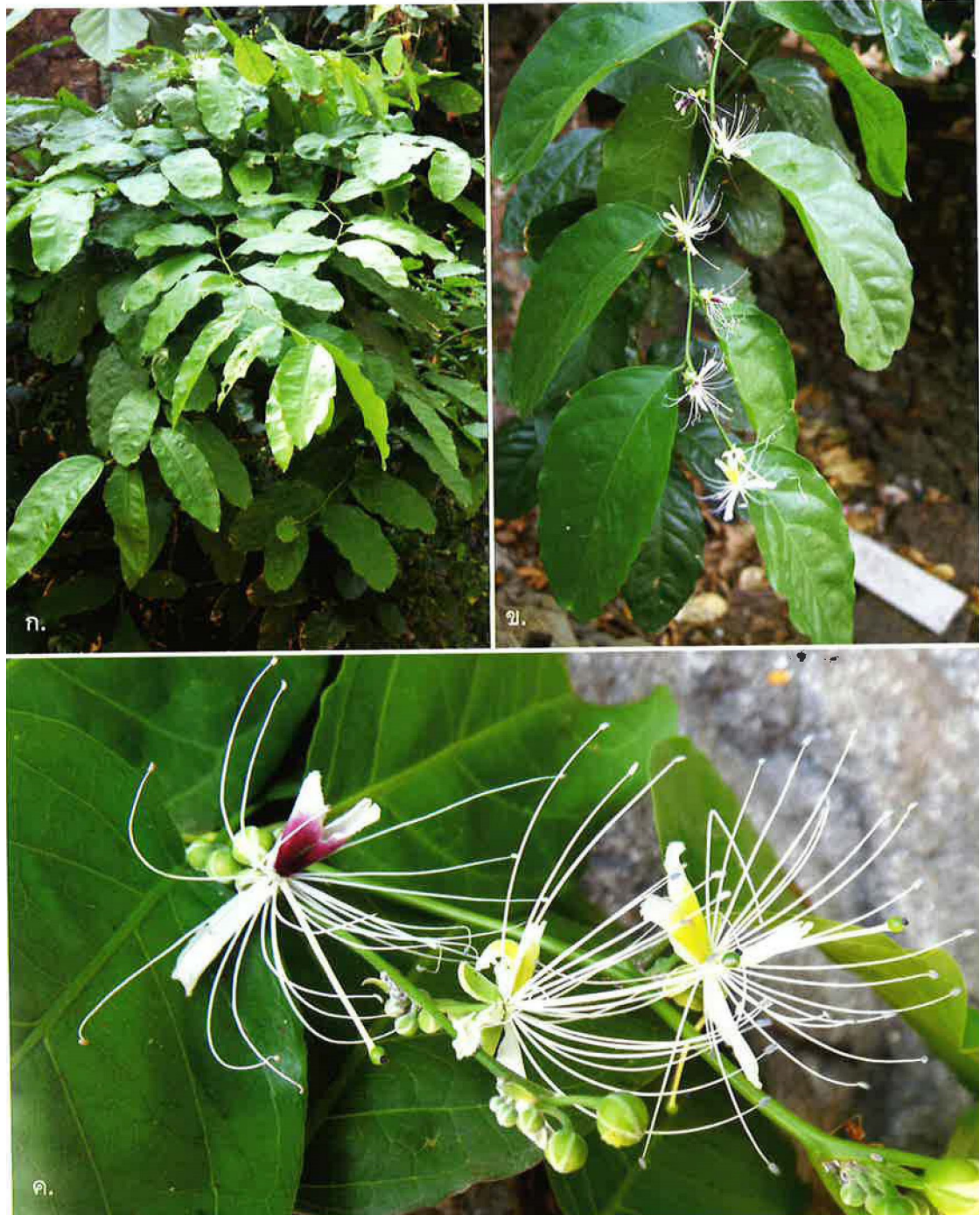
ชื่ออื่น รากกระโรกใหญ่, รากค้อนฆ้อง, รากแสมช่อ, รากหนวดแมวแดง, รากหมากมก^[2-4]

ลักษณะพืช ไม้พุ่มรอเลื้อยหรือไม้ต้นขนาดเล็ก สูงได้ถึง 6 เมตร เปลือกต้นสีเทา กิ่งแข็ง คดไปมา เมื่ออ่อนมีขนกระจายทั่วไปที่โคนกิ่งและก้าน ล้อมรอบด้วยใบคล้ายเกล็ด หนามตรงหรือโค้งเล็กน้อย ยาว 2-4 มิลลิเมตร ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่ รูป

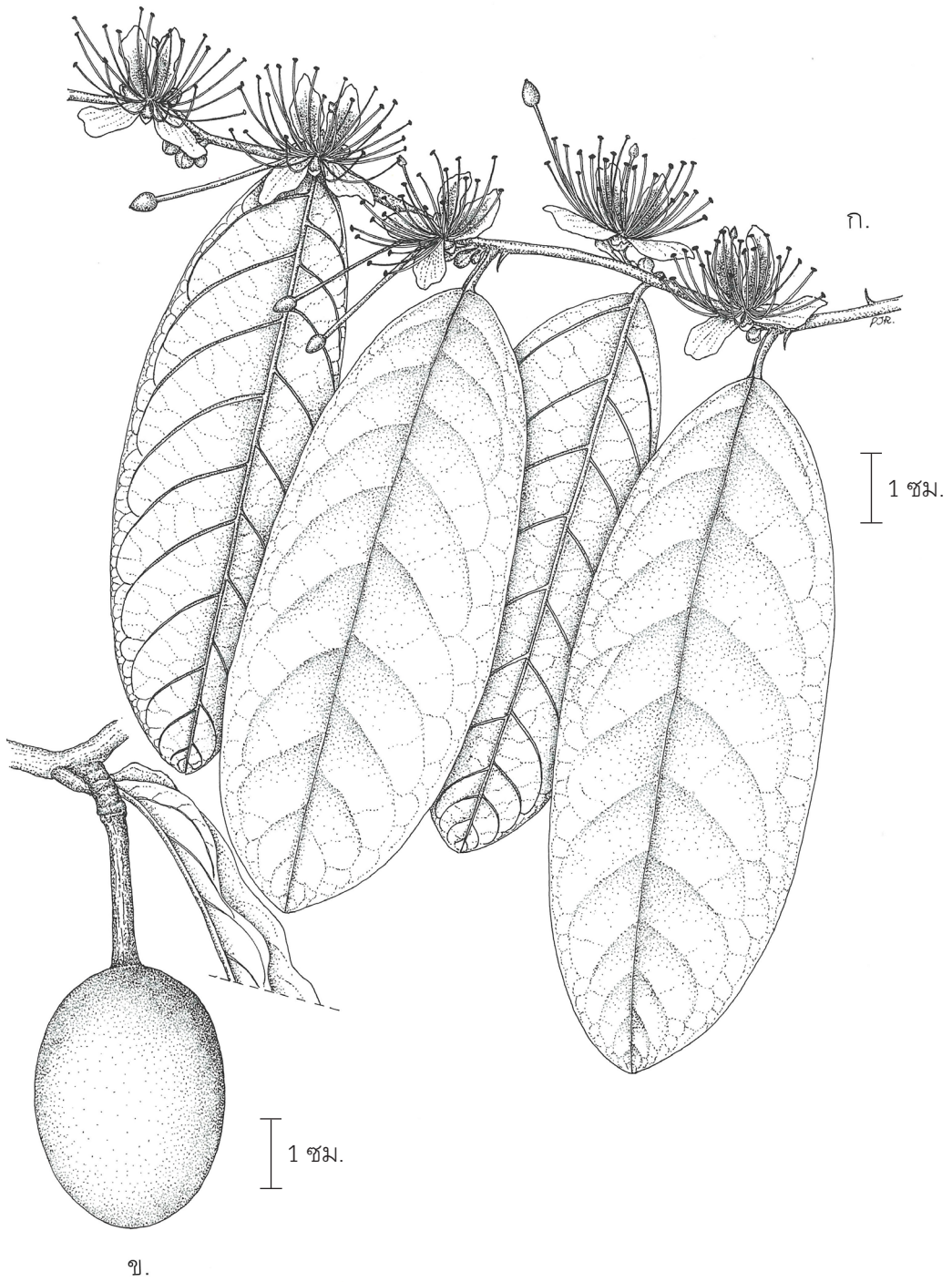
ขอบขนาน หรือรูปใบหอก กว้าง 4-10.5 เซนติเมตร ยาว 8-24 เซนติเมตร ปลายแหลม มน โคนกว้าง หรืออาจเว้าตื้น โคนมนถึงโค้งกว้าง หรือกึ่งรูปหัวใจ ขอบเรียบ เนื้ออ่อนข้างหนามัน เกลี้ยง เส้นกลางใบค่อนข้างชัดเจนบน เส้นใบมีข้างละ 5-10 เส้น ก้านใบยาว 0.7-1 เซนติเมตร ดอก ออกตามซอกใบ เรียงเป็นแถว อาจออกได้พร้อมกันถึงคราวละ 6 ดอก ก้านดอกยาว

*ประธานอนุกรรมการ นพ. วิชัย โชควิวัฒน์, รองประธานอนุกรรมการ ศ.ดร. ชัยนิตย์ พิเชียรสุนทร, อนุกรรมการ ศ.ดร. พเยาว์ เหมือนวงษ์ญาติ, รศ. กัลยา ภราดา, รศ.ดร. วันดี กฤษณพันธ์, รศ.ดร. รพีพล ภาโวาท, นายวินิต อัครกิจวิวิ, นพ. ปราโมทย์ เสถียรรัตน์, ดร. ก่องกานดา ชยามฤต, นางจรรย์ บันลิตี, น.ส.นันทนา สิริชัย, นางนัยนา วราอัศวปติ, นางเย็นจิตร เตชะดำรงสิน, นางอภิญญา เวชพงศา, นายวุฒิ วุฒิธรรมเวช, ผศ. ร.ต.อ.หญิง สุชาดา สุขหรั่ง, นายยอดวิทย์ กางบุญจนการุณ, นางพรทิพย์ เต็มวิเศษ, อนุกรรมการและเลขานุการ ดร. อัญชลี จูฑะพุทธิ, อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ น.ส. สารีณี เคนะพันธ์, นางบุษราภรณ์ จันทา, น.ส.จิราภรณ์ บุญมาก, ว่าที่ ร.ต. ทวีช ศิริมุสิกะ

ชิงชี่ *Capparis micracantha* DC.

ก. ต้น ข. กิ่งและใบติดดอก ค. ช่อดอก

ชิงชี่ *Capparis micracantha* DC.

ก. ลักษณะใบและดอก ข. ผล

1-2 เซนติเมตร กว้าง 2.5-5.5 มิลลิเมตร ยาว 5.5-13 มิลลิเมตร อวบน้ำ ขอบมักมีขน กีบดอกรูปขอบขนานหรือรูปใบหอก กว้าง 3-7 มิลลิเมตร ยาว 1-2.5 เซนติเมตร สีขาว มีต่อมน้ำหวานสีเหลือง ซึ่งจะเปลี่ยนเป็นสีแดงเข้ม สีน้ำตาล หรือสีม่วงเข้ม เกสรเพศผู้มี (16-)20-35(-75) อัน ก้านชูอับเรณูยาว 1.8-3 เซนติเมตร ก้านชูเกสรเพศเมียยาว 1.5-3 เซนติเมตร รังไข่เหนือวงกลีบ รูปไข่หรือรูปรี กว้าง 1-1.5 มิลลิเมตร ยาวประมาณ 3 มิลลิเมตร ผล รูปรี รูปกลม หรือรูปทรงกระบอก กว้าง 1.5-3.5 เซนติเมตร ยาว 1.5-7 เซนติเมตร พวงผลแข็ง เมื่อแห้งเหนียวคล้ายแผ่นหนัง ก้านผลยาว 3.5-4 เซนติเมตรหนา 3-6 มิลลิเมตร เมล็ด รูปไต มีจำนวนมาก กว้าง 5-6 มิลลิเมตร ยาวประมาณ 7 มิลลิเมตร^[2-4]

ถิ่นกำเนิดและการกระจายพันธุ์ พืชชนิดนี้พบกระจายพันธุ์ตั้งแต่ประเทศอินเดีย พม่า สาธารณรัฐประชาชนจีน ลาว เวียดนาม กัมพูชา ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ในประเทศไทยพบขึ้นทั่วไปตามป่าดิบ ป่าเบญจพรรณ เขาหินปูนในทุกภาคของประเทศไทย โดยทั่วไปมักพบตามที่สูงจากระดับน้ำทะเล 100-500 เมตร^[3-4]

ลักษณะเครื่องยา ชิ้นส่วนของรากขนาดต่างๆ กัน มีทั้งที่ตัดตามยาว ตามขวาง และเฉียง สีเหลืองอ่อน อาจมีเปลือกกรากปนมาบ้าง เปลือกกรากหนาประมาณ 1 มิลลิเมตร สีสน้ำตาลอ่อนถึงสีน้ำตาลเข้ม อาจเห็นช่องอากาศ เนื้อรากสีเหลืองอ่อน ชิ้นส่วนของเนื้อรากที่สับตามยาว มีรอยเส้นตามแนวยาว มีกลิ่นเฉพาะ รสขม

องค์ประกอบเคมี ไม่มีข้อมูล

ข้อบ่งใช้ -

ตำราสรรพคุณยาไทยว่ารากชิงชี่มีรสขมขึ้นสรรพคุณแก้ไข้ภายใน แก้ไข้เพื่อดีและโลหิต แก้โรคที่เกิดในท้อง ขับลม เป็นต้น^[3]

ข้อห้ามใช้ ไม่มีข้อมูล

คำเตือน ไม่มีข้อมูล

ข้อควรระวัง ไม่มีข้อมูล

ขนาดที่ใช้ ไม่มีข้อมูล

หมายเหตุ

- ตำรายาไทยบางเล่มให้ชื่อ “รากชิงชี่” ในตำรับยาไว้เป็นชื่อปริศนาว่า “ชูเจ้าสมิงกุย”^[5]
- รากชิงชี่ที่มีขายในท้องตลาดมักมีส่วนต้นปนมากับราก หรือมักเป็นส่วนลำต้นล้วน ๆ เนื่องจากรากมีน้อยและราคาแพงกว่ามาก

เอกสารอ้างอิง

- ชยันต์ พิเชียรสุนทร, วิเชียร จีรวงศ์. คำอธิบายตำราพระโอสถพระนารายณ์ ฉบับเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษามหาราช 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2542. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์ และมูลนิธิภูมิปัญญา; 2548. หน้า 174.
- ชยันต์ พิเชียรสุนทร, วิเชียร จีรวงศ์. คู่มือเภสัชกรรมแผนไทย เล่ม 5 คณาเภสัช. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์; 2547. หน้า 27-8.
- Chayamarit K. Capparaceae. In: Smitinand T, Larsen K, editors. Flora of Thailand. Vol. 5, Pt. 3. Bangkok: The Royal Forest Department; 1991. p. 241-6.
- กองกานดา ชยามฤต. สมุนไพรไทย ตอนที่ 4. กรุงเทพฯ: ห.จ.ก.ชุดิมาการพิมพ์; 2528. หน้า 292-3.
- บุษบา ประภาสพงศ์, อุทัย ไชยกลาง, ศิริมาลา สุวรรณโกติน, คณะบรรณานุกรม. แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์: ภูมิปัญญาทางการแพทย์และมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว; 2542. หน้า 871.